

**ELEKTRON TO‘LOVLARNI AMALGA OSHIRISHNING TEXNIK  
TA‘MINOTI***Tojimatov I. N**Farg‘ona davlat universiteti amaliy matematika va informatika kafedrasida katta  
o‘qituvchisi**Ma‘murova R. I**Farg‘ona davlat universiteti 2-kurs talabasi***ANNOTATSIYA**

Ushbu tezisda elektron to‘lovlarni amalga oshirishning texnik ta‘minoti, elektron savdo-sotiq to‘g‘risida ma‘lumot beriladi.

**Kalit so‘zlar:** elektron to‘lovlar, elektron biznes, biznes modellar, shaxsiy ma‘lumotlar, davlat xizmatlari, elektron xizmat ko‘rsatish

**АННОТАЦИЯ**

В данной диссертации представлена информация о технической поддержке электронных платежей и электронной торговли.

**Ключевые слова:** электронные платежи, электронный бизнес, бизнес-модели, персональные данные, государственные услуги, электронный сервис

**ANNOTATION**

This thesis provides information on the technical support of electronic payments and electronic trade.

**Keywords:** electronic payments, electronic business, business models, personal data, public services, electronic service

**KIRISH**

Elektron to‘lov texnologiyasi sotib oluvchi sotuvchi bilan pul o‘tkazish yo‘li bilan xisoblashishi jarayonida naqd pul ishtirok etmaydi, faqatgina sotib oluvchi hisob raqamidan sotuvchining hisob raqamiga pul ko‘chiriladi. Pul o‘tkazish yordamida hisob-kitob qilishni bir necha usuli mavjud (bankdan pul o‘tkazish, bank kartasi yordamida hisob-kitob qilish, cheklar va shunga o‘xshash usullar). Istalgan maqsadda bankdan pul o‘tkazish operatsiyasi *tranzaktsiya* deb nom olgan (lotinchadan transaction- kelishuv, shartnoma ma‘nosini anglatadi).

Tranzaktsiya – bu bank kartaning egasi tomonidan ruxsat berilganda, bank kartaning egasiga xizmat ko‘rsatish uchun tizim qatnashchisidan qatnashchiga uzatiladigan, tizim qatnashchilari tomonidan yaratiladigan ma‘lumotlar ketma-ketligidir.

Tranzaktsiya quyidagi asosiy xossalarga ega:

-Bo‘linmaslik;

- Izolyatsiyalangan;
- Ishonchlilik;
- Karta egasi va xizmat ko'rsatuvchilar orasidagi aloqa.

Elektron savdo-sotiqning barqarorligi ko'p xollarda axborot oqimining doimiyligi bilan aniqlanadi. Firma Internet orqali elektron savdo-sotiq bilan shug'ullansa, unda bu firma o'zining raqobatbardoshligini oshiradi. Shu bilan bir qatorda firmaning xizmat ko'rsata olish chegaralari ancha kengayadi. Interaktiv biznesni qullab-quvvatlanishini asosiy faktori sifatida kelishuvlarni va moliyaviy operatsiyalarni bajarish uchun juda kam vaqt ketadi.

Internet – Logistika qo'yidagi oqimlar bilan ishlaydi.

- Tovar ko'rinishida mahsulotlar oqimi yoki material oqim
- Xizmatlar oqimi
- Axborot oqimi
- Turistlar oqimi
- Ishchi kuchi oqimi
- Bank mahsulotlari oqimini

Jadal o'zgarayotgan zamonaviy bozor sharoitida kompaniyalar raqobatdoshligi, ko'p jihatdan, axborot tizimlarining qulayligi, aloqa va ma'lumot uzatish imkoniyatlariga asoslanayotgani hech kimga sir emas. Binobarin, mamlakatimizda elektron tijoratni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqdaki, bu masofani qisqartirish, vaqtni tejash hamda ish samaradorligini oshirishda ayni muddaodir. Xususan, bugungi kunda bank xizmatlari, elektron to'lovlarning yangi turlari hayotga tatbiq etilayapti, to'lov amaliyoti soddalashtirilayotir. Bularning barchasi, jumladan, axborot texnologiyalari taraqqiyotining hozirgi bosqichi sohaga oid huquqiy poydevorni yanada takomillashtirishni taqozo qilmoqda.

Ayni paytda Oliy Majlis Qonunchilik palatasida "Elektron tijorat to'g'risida"gi qonun loyihasi yangi tahrirda ko'rib chiqilayotganining boisi ham shunda.

- Yurtimizda elektron tijorat jabhasidagi munosabatlarni tartibga solish maqsadida mustahkam normativ-huquqiy baza shakllantirilgan. Jumladan, "Axborotlashtirish to'g'risida", "Elektron to'lovlar to'g'risida", "Avtomatlashtirilgan bank tizimida axborotni muhofaza qilish to'g'risida", "Elektron hujjat aylanishi to'g'risida", "Elektron tijorat to'g'risida"gi va boshqa qonunlar qabul qilingan. Shu asosda elektron bank hujjat aylanishi, elektron plastik kartochkalar kabi tizimlar amaliyotga izchil joriy etilayapti. Ularning afzalliklari esa hamyurtlarimiz tomonidan munosib baholanmoqda. Mazkur qulayliklar ko'magida xo'jalik sub'yektlari bilan fuqarolar o'rtasida tijorat amaliyotlari tezkor va samarali bajarilayotir, buyurtmachilar bilan tovar yetkazib -beruvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarilmoqda.

**XULOSA**

Elektron to'lov vositalari orqali to'langan xizmatlarni taqdim etish kredit va moliya institutlari uchun foydali va juda jozibador biznes yo'nalishi hisoblanadi. Biroq, ulardan foydalanganda, huquqiy xavflardan qochishga yordam beradigan turli nuanslarni hisobga olish kerak. Ammo bu mutaxassislar pul o'tkazmalarini kuzatish va tartibga solishni tahlil qilish uchun ko'p vaqt sarflashlarining yagona sababi emas. Normativ-huquqiy hujjatlardagi kamchiliklar nafaqat cheklaydi, balki alohida to'lov vositalari va tizimlarini rivojlantirishning keyingi yo'nalishlarini ham belgilaydi. Pul o'tkazmalarini tartibga solish tahlilining ahamiyati yaqin kelajakda oshishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, umuman sanoatning ham, uning har bir ishtirokchisining ham muvaffaqiyatli rivojlanishining kaliti texnik jihatlarni bilish, xususiyatlari va qonunchilik bazasi, ular asosida elektron to'lov vositalaridan foydalanish va pul mablag'larini o'tkazish. Barcha nuanslarni tushunish foydalanuvchining moliyaviy resurslari xavfsizligini va o'tkazmalarining to'g'riligini kafolatlaydi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. Mansell R. . Political economy, power and new media. Sage publications, 2004, vol. 1, pp. 96-105. doi:10.1177/1461444804039910
2. Nanekaran Y. K. An Introduction to electronic commerce. International journal of scientific and technology research, 2013, vol. 2, no. 4, pp. 41- 48. doi: 10.1109/CICCITOE.2010.39
3. Yanggang Yu. Evaluation of e-commerce service quality using the analytic hierarchy process. International Conference on Innovative Computing and Communication and Asia-Pacific Conference on Information Technology and Ocean Engineering, Macao, 2010 pp. 80-84. doi: 10.1109/CICC-ITOE.2010.39
4. Tojimamatov, I. (2023). KOMPYUTERNING STATIK VA DINAMIK OPERATIV XOTIRALARI. *Current approaches and new research in modern sciences*, 2(12), 133-139.
5. Tojimamatov, I. (2023). VAKUUM NAYCHALARIDAN KREMNIY CHIPLARIGACHA: KOMPYUTER TEXNIKASI EVOLYUTSIYASINI KUZATISH. *Development and innovations in science*, 2(12), 121-131.
6. Goyibova, G. G., & Tojimamatov, I. N. (2023). ZAMONAVIY KAMPYUTERLARNING DASTURIY TA'MINOTI VA ULARNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI. *Solution of social problems in management and economy*, 2(13), 209-214.
7. Онаркулов, М. К. (2023). ГЛУБОКИЕ НЕЙРОННЫЕ СЕТИ В ЗАДАЧАХ РАСПОЗНАВАНИЯ РЕЧИ. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 2(18), 248-250.

8. Onarqulov, M., Yaqubjonov, A., & Yusupov, M. (2022). Computer networks and learning from them opportunities to use. *Models and methods in modern science*, 1(13), 59-62.
9. Karimberdiyevich, O. M., & Mahamadamin o'g'li, Y. A. (2023). BASHORATLI TAHLILLAR UCHUN MASHINALI O'QITISH ALGORITMLARI. QIYOSIY QARASHLAR. *THE JOURNAL OF INTEGRATED EDUCATION AND RESEARCH*, 130.
10. Karimberdiyevich, O. M., & Axmedovna, X. M. (2023). NEYRONLAR HARAkatINING MATEMATIK MODEL. *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 11(1), 515-518.
11. Ибрагимов, Ш. (2023). Реализация цифровизации образования: пути развития и проблемы. *Информатика и инженерные технологии*, 1(2), 273-278.
12. Karimberdiyevich, O. M., Mahamadamin o'g'li, Y. A., & Abdulaziz o'g'li, Y. M. (2023). MASHINALI O'QITISH ALGORITMLARI ASOSIDA BASHORAT QILISH USULLARINI YARATISH. *Journal of new century innovations*, 22(2), 165-167.
13. Karimberdiyevich, O. M., & Axmedovna, X. M. (2023). MARKAZLASHTIRILMAGAN BOSHQARUV TIZIMLARI UCHUN NEYRON TARMOG 'INI MATEMATIK MODELINI YARATISH. *Scientific Impulse*, 1(10), 1378-1381.
14. Ibragimov, S. M. (2020). IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF TEACHING INFORMATION TECHNOLOGY IN UNIVERSITIES USING THE METHOD OF INDIVIDUALIZATION. *Экономика и социум*, (11), 127-130.
15. Mamirovich, I. S., Revkatovich, I. E., Rustamjon o'g, H. O. K., & Yigitali o'g'li, R. J. (2023). IJTIMOIY TARMOQLARDA BIG DATA TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH TAHLILI. "RUSSIAN" ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ, 9(1).
16. Tojimatov, I. N., Mamalatipov, O. M., & Karimova, N. A. (2022). SUN'IY NEYRON TARMOQLARINI O'QITISH USULLARI.
17. Tojimatov, I., Mirkomil, M. M., & Saidmurod, S. (2023). BIG DATANING TURLI SOHALARDA QO'LLANILISHI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 18(6), 61-65.
18. Tojimatov, I. N., Topvoldiyeva, H., Karimova, N., & Inomova, G. (2023). GRAFIK MA'LUMOTLAR BAZASI. Евразийский журнал технологий и инноваций, 1(4), 75-84.
19. Tojimatov, I. N., Mamalatipov, O., Rahmatjonov, M., & Farhodjonov, S. (2023). NEYRON TARMOQLAR. Наука и инновация, 1(1), 4-12.